

ÖZET

“GÖZETİM TOPLUMU ” TEORİLERİNİN TARİHSEL VE TEORİK BİR İNCELEMESİ

Gökhan AKDAĞ

Yüksek Lisans Tezi, Sosyoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ümit TATLİCAN, Prof. Dr. Veysel BOZKURT

2015, 151 sayfa

İnsanlık tarihi kadar eski bir kavram olan gözetim olgusu, 20. yüzyıldan itibaren gelişen iletişim ve enformasyon teknolojileriyle birlikte yaşadığımız çağın bir realitesi olmuştur. Tarihsel olarak incelendiğinde gözetim, toplumsal ilişkilerin başlangıcından bu yana, egemen olabilmenin ayrıcalıklı bir yolu ve bireyleri farklı gözetim teknikleriyle kontrol altında tutmanın bir aracıdır. Gözetim araştırmalarında önemli bir yeri olan Michel Foucault ile birlikte panoptikon metaforu gelişen teknolojilerle birlikte sorgulanmaya başlanmıştır.

Bu çalışmada gözetim toplumuyla ilgili yapılan çalışmalar panoptikon merkezli ve panoptikon merkezli olmayan şekilde sınıflandırılarak gözetimin değişen içeriği açıklanmaya çalışılacaktır. Birçok kuramcı teknolojik değişimlerle birlikte gözetim toplumunun doğasının da değiştiğini vurgulamaktadır. Bu dönemi David Lyon “Elektronik Panoptikon”, Mark Poster “Süperpanoptikon”, Thomas Mathiesen “Sinoptikon Toplum”, Emanuel Pimenta “Omnioptikon”, Didier Bigo “Banoptikon”, Mark Andrejeviç “Yatay Gözetim”, Steve Mann “Sousveillance” kuramlarıyla açıklamaya çalışmışlardır. Panoptikon merkezli gözetim araştırmaları gözetim kavramını olumsuz, baskıcı, kontrol ve denetim mekanizmalarıyla birlikte ele alarak, sosyal tabakalaşmada ‘gücü’ elinde bulunduran bir iktidar mekanizmasına gönderme yaparak analiz etmişlerdir. Panoptikon merkezli olmayan gözetim araştırmaları ise gözetimin katılımcılık, rıza, karşılıklı güven ve sosyal tabakalaşmada birden çok kesim tarafından yapıldığını belirtmişlerdir.

Bu çalışma, gözetim toplumunun tarihsel dönüşümü üzerinde durarak gözetim araştırmalarını sistematik bir biçimde sınıflandırmayı amaçlamaktadır.

ANAHTAR KELİMELER: Panoptikon, Sinoptikon, Omnioptikon, Yatay Gözetim, Sousveillance